

h, že budú šíriť posolstvo Božieho kráľovstva (Beckford, 1975: 108). Spása trážnej veže Božím darom pre tých, ktorí veria v Kristovu obeť – výkupné, konávajú na zemi prácu v zmysle Božieho plánu (Beckford, 1975: 110). Si však zasluguje aj správanie podľa Božích prikázaní. Svedkovia musia dovidlá sexuálneho správania, mali by sa vyhýbať návykovým látkam, fajčeniu je aj zásada vyhýbať sa krvným transfúziám. Neoslavujú osobné či kalendreniny a Vianoce, mali by sa zdržať politického života, preto sa nezúčastne sa vyhýbajú vojenskej službe.

edkovia nemajú duchovenstvo ani kňazov a navonok sú všetci členovia pocenných, čomu napovedá aj univerzálne oslovenie „brat“ a „sestra“, alebo vo „služobníci“. Avšak istá a veľmi prísna hierarchia tu je prítomná, ktorá vyia zodpovednosti a povinností pre každého člena v pobočkách (odbočkách) rajinách na svete (Holden, 2002: 30). Pre vonkajšieho pozorovateľa sa spo- h svedkov javí ako prísne centralizovaná a riadená organizácia, ktorá zväzu- ky – lokálne zbory – z centrály v Brooklyne do prísnej hierarchickej štruk- v spoločnosti je to práve naopak: vnímajú sa ako členovia nehierarchickej nosti (Epstein, 1986: 544). Národné odbočky sú priamo podriadené riadia- ooklyne. Odbočky sú rozdelené na oblasti, oblasti na kraje, kraje na zbory. ou jednotkou, ktorá spája veriacich z niekoľkých obcí, zbory sa stretávajú , ktorú by mal mať každý zbor. V každej krajine, kde je funkčná odbočka, očíek zložený z niekoľkých členov, ktorí dohliadajú na fungovanie spoloč- ine a podliehajú celosvetovému riadiacemu orgánu. Na nižších úrovniach dozorcovia, krajskí dozorcovia a zboroví dozorcovia, ktorí dozerajú na čin- ednotlivých oblastí, krajov a zborov⁶ a na vykonávanie misijnej činnosti⁷.

de vlastného výskumu sa zdá, že náboženská doktrína u Jehovových svedkov vňuje každodenný život veriacich ako je to napríklad v prípade iných kres- Vďaka prepracovanému spôsobu výučby základných doktrinálnych otázok veriaci presné vedomosti o základnej teológii hnutia. Rozdiel medzi nor- náboženstvom je tu tak minimálny. Ako správne zdôrazňuje Holden (2002:

tower.org/v/jt/article_07.htm

osť je centrálnou súčasťou šírenia ich posolstva. Už názvy ako „svedok“, „služobník“ im- o tom, že stúpenci spoločnosti Jehovových svedkov venujú veľa svojho času „svedčeniu“ presvedčení, že ich poznanie pravdy je pevné a nemenné, sú povinní túto pravdu šíriť om – tí, ktorí ju prijímajú, majú nádej na spasenie, tí, ktorí nie, budú zatratení. Šírenie ým a prvoradým životným záujmom (Mann, B., 1972: 165).

22), doktrína a učenie preniká do každej sféry života Jehovových svedkov a teológia zohráva dôležitú úlohu vo vytváraní silného sociálneho puta a identity úzko spätéj komunity, a nao- pak, symbolicky svojich členov vymedzuje z vonkajšieho sveta, dáva im možnosť osvojiť si novú identitu. Na druhej strane aj veľmi precízna kontrola dodržiavania učenia správnych doktrinálnych zásad zaručuje, že Jehovovi svedkovia po celom svete sú prijímateľmi rovnaké- ho absolútneho posolstva a na rozdiel od napríklad stúpcov letničných a charizmatických hnutí sa nepodieľajú na voľnom vytváraní a formulovaní náboženských ideí (Holden, 2002: 22). A práve tento presne definovaný, uniformný a starostlivo kontrolovaný súbor doktrín má veľmi dôležitý dopad na sociálne vzťahy Jehovových svedkov.

James Beckford vo svojej sociologickej monografii o Jehovových svedkoch zvyrazňuje práve tento sociálny aspekt hnutia. Podľa neho je na svedkoch zo sociálneho hľadiska zaují- mavé to, že súbor pevne stanovených a ľahko zrozumiteľných doktrín a zároveň precízny systém dôsledného dodržiavania a kontroly týchto doktrín poskytuje stúpcem psychologické a sociálne uspokojenie aj napriek tomu, že pri bližšom pohľade niekomu z vonku hnutia sa tieto doktríny môžu zdať rozporuplné a nekonzistentné (Beckford, 1975: 120). Beckford v inej štúdií zdôrazňuje na prvý pohľad zrejmu skutočnosť, že v spoločnosti svedkov takmer neexistuje stúpec, ktorý by si osvojil toto učenie inak ako prostredníctvom premysleného tú- torstva služobne staršieho svedka a pod dohľadom dozorca zboru (Beckford, 1978: 121).⁸

Jehovovi svedkovia a Rómovia v slovenskom kontexte

Na Slovensku bolo v roku 2008, podľa oficiálnych interných štatistík Náboženskej spoločnos- ti Jehovovi svedkovia, 11 217 stúpcov tejto náboženskej organizácie a 160 zborov⁹. Na zá- klade interných odhadov spoločnosti, mali Rómovia v tom istom roku zastúpenie v 27 zbo-

8 Na spôsob organizácie a predávania posolstva sa vo svojej štúdií o Jehovových svedkoch v africkej Zambii sústredil aj sociálny antropológ A. L. Epstein a označuje ho za jeden z kľúčov k misijnému úspechu. Orga- nizácia Jehovových svedkov zosobňuje alebo dáva tvar myšlienkam a hodnotám, ktoré zastáva. Ich význam je vystužený práve aktivitami a správaním členov organizácie (Epstein, 1986: 544). Zaujímavé z tohto hla- diska je práve kombinácia mileniaristického učenia s totalitaristickým spôsobom organizácie charakteris- tický vyžadovaním prísnej lojálnosti od každého člena. Avšak, pre vonkajšieho pozorovateľa sa môže javiť pa- radoxná práve skutočnosť, že členovia hnutia sa považujú za slobodných a práve nečlenov hnutia vnímajú ako utláčaných či neslobodných. Členovia hnutia sa dobrovoľne podriadia, ako to sami formulujú, Božej autori- te a teokratickej Božej vláde.

9 <http://www.watchtower.org/e/statistics/wholereport.htm>

msku v počte približne 1200 ľudí¹⁰, čo znamená, že zo všetkých členov tejto národnosti na Slovensku je približne 10% Rómov. Počet Jehovových svedkov začal na druhej polovici deväťdesiatych rokov, keď sa v rámci rozšírenia náboženskej slobody začali vykonávať misia a bolo oslovené plošnejšie veľké množstvo ľudí, čiže aj v súčasnosti sú mnohé tieto spoločenstvá stabilné a vo viacerých lokalitách nájde tretiu generáciu Rómov, ktorí už boli k svedkom Jehovovým socializovaní v rodinách.

Jehovovi svedkovia¹¹ vykazujú rovnakú mieru aktívneho zapájania sa do zboru ako nerómski Jehovovi svedkovia. Len viera sama o sebe nestačí na to, aby bol niekto aktívnym Jehovovým svedkom. Náboženský život Jehovových svedkov spočíva 1) v dodržiavaní morálnych a etických predpisov spoločnosti, 2) v aktívnej účasti na zhromaždeniach a zborových stretnutiach a 3) v aktívnom šírení viery a v mimoriadnym dodržiavaním týchto troch princípov sa jednotlivec môže stať skutocným svedkom Božím a zaručiť si tak spásu a miesto v Novom Kráľovstve Božom.

Jehovovi svedkovia sa zúčastňujú na misijnej činnosti hnutie neberie ohľad na etnicitu alebo sociálny status jednotlivých členov. Rétorika zvestovateľov Jehovových svedkov vyzdvihuje jednotu zboru a má rovnaké úspechy v etnicky zmiešaných oblastiach ako aj v etnicky homogénnych (Stark – Iannaccone, 1997: 150; Holden, 2002: 73; Wilson, 1974: 136; Wilson, 1997: 545) a dokazuje to aj pôsobenie Jehovových svedkov v slovenskom prostredí celom rómskeho obyvateľstva. Svedkovia odmietajú robiť rozdiely v spôsobe svojej činnosti v rómskom prostredí:

... ako Ježiš povedal, to dobré posolstvo musí byť zvestované všetkým ľuďom. Tak ako sme od dverí k dverám, z domu do domu, nevynímajúc, ak je to aj ošarpaný dom, alebo s ňými, ktorí tam sú, bez ohľadu na to, či sú bohatí alebo chudobní, bieli alebo rómski, alebo akí prišielci iní, tak s nimi hovoríme o dobrom posolstve. No a mnohí tí Rómovia na

Spoločnosť Jehovovi svedkovia (2009): „Pastoračná činnosť v rómskom etniku konaná Národnou spoločnosťou Jehovovi svedkovia“. In: L. Grešková (ed.): *Pastorácia Rómov (Hľadanie rómskeho zboru)*. Ústav pre vzťahy štátu a cirkvi, s.197-219.

10 Táto štúdiu vychádza z reálí z vybraného zboru Jehovových svedkov na východnom Slovensku v lokalite je pre prácu s Rómami kľúčový zbor v Lúčkach (okres Michalovce), kam spadajú aj okolitých obcí a Sobraniec. Ďalšie zbory v okolí sú v obciach Záhor, Podhorod' a Husák. 11 Táto spoločnosť tvorí približne sto aktívnych veriacich, ktorí sa pravidelne zúčastňujú na zhromaždeniach. 12 V súčasnosti je 30 – 40 aktívne veriacich Rómov najmä z obcí Blatné Remety, Lúčky a Závadka. V Lúčkach je aj zborový dom – Sála kráľovstva – Jehovových svedkov, ktorý vybudovali v roku 1997 na mieste bývalého kostola.

to posolstvo zareagovali s tým, že oni väčšinou sú veriaci, kresťania, hlásia sa k veriacim, takže tam nebol problém s vierou v Boha, lebo kto je neveriaci, tak tam človek musí vybudovať tú vieru. Oni verili v Boha, sú nábožní, dá sa povedať, ale chýbalo im zrejme v tej veci určité presné poznanie. [...] U Rómov sa všeobecne stretávame s pochopením, že oni si radi o Bohu niečo vypočujú, radi si zoberú časopis. Už je to horšie s tým, aby to, čo oni počujú, aby sa snažili aj urobiť ďalší krok [...], ale to je tak aj u mnohých bielych.“¹²

Na všeobecnej deklaratívnej úrovni sú Rómovia vnímaní pri kazateľskej činnosti rovnako ako Slováci alebo iné etnikum. Výskum však ukázal, že existujú niektoré jednotlivé drobné rozdiely vnímania etnicity a religiozity Rómov u rómskych a nerómskych Jehovových svedkov, ktoré si podrobnejšie rozoberieme neskôr – ani tie však nezohrávajú podstatný význam v tom, že by Rómovia boli vnímaní inak ako iní zvestovatelia. Skôr ide o predstavy, že Rómovia sú náchylní viac debatovať o Bohu a náboženstve, prípadne majú zložitejšie životné podmienky, ak sú zo segregovaného prostredia a preto je pre mnohých z nich zložitejšie dochádzať na zhromaždenia, prípadne majú silnejšie tradície a tak je pre mnohých ťažšie dodržiavať interné predpisy Jehovových svedkov na mravný spôsob života¹³.

Podľa výpovedí vedúcich zborov, Náboženská spoločnosť Jehovových svedkov nezameriava špeciálne aktivity smerujúce k misii medzi Rómami. V rámci misie oslovujú všetkých ľudí v daných lokalitách s rovnakou stratégiou. Ak sa v obci nachádzajú Rómovia, oslovujú ich rovnako ako všetkých obyvateľov obce. Je zaujímavé, že v mnohých prípadoch sú Jehovovi svedkovia u Rómov prijímaní otvorenejšie ako u majority. Svedkovia túto skutočnosť dávajú do súvisu s tým, že Rómovia radi rozprávajú o Bohu, neodmietajú rozhovory na túto tému do takej miery ako majorita.

12 F.H., nerómsky dozorca zboru Jehovových svedkov na východnom Slovensku.

13 V tejto súvislosti je najčastejšie diskutovaná problematika spolužitia nesobášených párov. Dodržiavanie morálne bezúhonného života platí pre každého stúpenca bez rozdielu, avšak pri rozhovoroch so Svedkami Jehovovými, či už rómskeho alebo nerómskeho pôvodu, bolo badať, že vnímajú, že v prípade rómskych tradícií partnerského života už v relatívne mladom veku môže dochádzať k rozporom s morálkou. Dozorca zboru sa napríklad počas jednej teokracickej školy prihlásil o slovo a prečítal pasáž z Biblie, poukazujúcu na oprávnený dôvod k rozvodu, ktorým je cudzoložstvo. Túto pasáž použil ako výstrahu pred cudzoložstvom, ale aj smilstvom a inými druhmi nemorálnej sexuálnej aktivity. Neskôr mi povedal, že svoj výstup adresoval hlavne rómskym rodinám prítomným na zhromaždení, pretože ako zdôraznil, mladé rómske nesobášené páry žijú v smilstve, a to je vážny problém, pretože podľa rómskej tradície sú už muž a žena. Takéto páry necudzoložia, ale smilnia, pretože žijú v neoficiálnom partnerstve a preto, keď majú nových rómskych záujemcov o učenie, snažia sa ich nabádať, aby sa oficiálne zosobášili a tak z pohľadu Spoločnosti prestali páchať hriech smilstva.

„Mnoby z Rómov na to posolstvo zareagovali, oni sú väčšinou Rómovia veriaci, nemajú problémy s vierou v Boha, a keď je niekto neveriaci, tak tam musí clovek najskor vybudovať určitý základ, aby viera mala na čom stát. Oni teda veria v Boha, sú nábožní. A s každým, kto má záujem, sa vedie bezplatný biblický kurz.“¹⁴

Jehovovi svedkovia majú pripravovaný edukačný systém, do ktorého spada vyučovanie Biblie, ako aj tzv. teokratická škola, či pravičelny týždenný tréning foriem komunikáčnych technik a vystupovania.

V súvislosti s konverziami Rómov k Jehovovým svedkom a diskurzom o identite vstupu do popredia jedna zaujímavá súvislosť. Totiz, rovnako ako sú Rómovia stigmatizovanou kategóriou, takisto to platí aj o „jehovistoch“, či „salvišoch“¹⁵. S touto náboženskou skupinou sa rovnako spája množstvo stereotypných predstáv a predsudkov. Je preto zaujímavé si tento moment všimnúť pri konverziách Rómov k svedkom Jehovovým. Dalo by sa predpokladať, že konvertovaní Rómovia budú terčom dvojitej stigmatizácie, a v niektorých prípadoch môže byť. Avšak na základe výskumu v danej lokalite sa tiež javí, že vo viacerých prípadoch Rómovia, ktorí konvertovali k svedkom Jehovovým, postupom času začali byť u majorítity vnímaní ako „slušní Rómovia“¹⁶. Na druhej strane, toto negatívne a stereotypné vnímanie Jehovových svedkov je pritomné aj u Rómov. Napríklad, u majorítity ako aj u rómskeho obyvateľstva vo všeobecnosti panuje stereotypné presvedčenie, že úspešnosť misie Jehovových svedkov medzi Rómami je založená na finančných daroch, alebo až na istých formách kupovania si konverziou:

15 Na východnom Slovensku je pre členov Náboženskej spoločnosti Jehovovi svedkovia zaužívané označenie „salviši“. Nie je mi známy pôvod tohto označenia a ani presná etymológia, domnievam sa však, že toto označenie bude odvodené od anglického termínu spása – „salvation“, ktoré Jehovovi svedkovia často vo svojich diskurzoch používajú. Rovnako sa domnievam, že tento termín na východné Slovensko priniesli vracajúci sa migranti z USA, ktorí sa so Svedkami Jehovovými stretli v anglicky hovoriacich krajinách.

16 Tento aspekt náboženskej konverzie Rómov k Jehovovým svedkom si však zasluhuje podrobnejší výskum, ktorý by bol zameralý špeciálne na relexiu rómskych Jehovových svedkov nerómskym obyvateľstvom. Viac svetla do tejto problematiky môže priniesť práve realizovaný výskumný projekt Ústavu etnológie SAV, podoporený Fondom sociálneho rozvoja v rámci Európskeho roka boja proti chudobe a sociálnemu vylúčeniu, ktorý bol zameralý na výskum sociálnej inkliúzie Rómov náboženskou cestou (SIRONA). Tento výskum mapoval pôsobenie všetkých cirkví a náboženských spoločností, ktoré majú misiu v rómskych komunitách na Slovensku a sústredil sa hlavne na ich vplyv na sociálnu inkliúziu Rómov (Podolinská – Hrustič, 2010).

„...ľudia tu vo všeobecnosti hovoria, že prestúpil k jehovistom, a hovoria, že ten clovek dostal peniaze, lebo na ňom vidia, že ten clovek, kúpi si auto, opraví si dom, chodí v kravate, nechodí po zabačách, nevidno ho, nebije sa. Ale to je proste z toho, že ten clovek má určitú hodnotu, ktoré prijal za svoje a ten svoj život zmenil, lebo keď napríklad predtým fajčil, tak teraz nefajčí, [...] kto pil, tak odvrnul ten alkohol, [...] kto bol agresívny, tak pracoval na sebaovládani [...] to nie je zo dna na den, ale tým, že pravičelne prijímali to učenie a niekto sa im systematicky venoval, navštevovali tú spoločnú komunitu, kde sa o tom hovorilo, tak oni postupne zanechali ten predošlý rómsky alebo cigánsky spôsob života a sa pretvorili. Mnoby sa dali na gazdovstvo, podnikanie [...] a chcu žiť sporiadaným spôsobom života [...], a to sa potom odrazí aj na spôsobe ich bytia, že si môžu dovoliť aj automobil, postaviť dom, lebo im tie peniaze neutekajú. Jehovovi svedkovia ich učia, ako tie peniaze ušetriť, alebo ako ich neminiť“¹⁷

Samozrejme, formy istej sociálnej výpomoci v rámci komunity veriacich Jehovových svedkov existujú, podľa výpovedí samotných veriacich, či jednotlivých ľudí pri rozhodovaní druhej strane vplyv týchto stereotypov môže zohrávať úlohu niektorých ľudí pri rozhodovaní sa vstúpiť do tejto náboženskej spoločnosti. Sretol som sa s výpoveďami niekoľkých ľudí, ktorí ri uvideli svoju motiváciu stať sa členom tejto spoločnosti kvôli domnелеj materiálnej výpomoci. Je zaujímavé, že takýto ľudia svoju konverziu väčšinou nenaplnili a neprešli všetkými fázami náboženskej konverzie¹⁸, podľa všetkého aj pre prísny systém hodnôt a pravidiel

17 F.H., nerómsky dozorca zboru Jehovových svedkov na východnom Slovensku, január 2008.

18 Napríklad Rambo a Farhadian definovali pri náboženskej konverzii niekoľko etáp, z ktorých na začiatku náboženskej zmeny stojí vždy individuálny a spoločenský kontext, akési podhubie, či individuálny a spoločenský substrát vhodný na nábožensku zmenu. Druhou etapou pri náboženskej konverzii je individuálna kritiza, ktorá je spôsobená rozličnými faktormi, každopádne je jednotlivc konfrontovaný s procesmi, ktorými n jeho vyvolávajú určitú kritizu. Z tejto kritzy vychádza tretia etapa alebo úroveň náboženskej zmeny, a tou je hľadanie riešenia a východiska z tohto stavu, v prípade náboženskej konverzie ide o hľadanie východiska prostredníctvom viery a náboženstva. Štvrtým predpokladom alebo etapou tejto náboženskej zmeny, je sretnutie alebo prvotný kontakt s niekým, kto ponúka východisko, kto ponúka náboženskú pravdu a riešenie situácie. Piatou fázou náboženskej konverzie je podľa Ramba a Farhadiana interakcia s nositeľmi tohto východiska, vzájomné spoznávanie postojov a hodnôt. Šiestou etapou je osobné odhodlanie alebo presvedčenie o správnosti tohto náboženského východiska a svedomou, záverečnou etapou, ktorou sa podľa Ramba a Farhadiana dôveruje náboženská konverzia, sú dôsledky, ktoré pramenia z tejto konverzie, väčšinou odzrkadlenie v zmene rebríčka hodnôt, v zmene správania, v zmene sociálnych kontraktov a spôsobu života. Jednotlivc, ktorý podstupuje proces náboženskej konverzie, tak nemôže byť vyňatý zo siete vzťahov, procesov a ideológií, ktoré sú základnou matricou pre náboženskú zmenu a tvoria etapovitý proces charakteristický postupným vývojom od sociálneho a individuálneho kontextu, krízy, hľadania, stretnutia, pretrvávajúca interakcie, rozhodnutia a odhodlania, a napokon následných dôsledkov konverzie (Rambo a Farhadian, 1999: 23).

... z Rómov na to poslstvo zareagovali, oni sú väčšinou Rómovia veriaci, nemajú pro-
s vierou v Boha, a keď je niekto neveriaci, tak tam musí človek najskôr vybudovať ur-
klad, aby viera mala na čom stáť. Oni teda veria v Boha, sú nábožní. A s každým, kto
ujem, sa vedie bezplatný biblický kurz.“¹⁴

lkovia majú prepracovaný edukačný systém, do ktorého spadá vyučovanie Biblie,
okratická škola, či pravidelný týždenný tréning foriem komunikačných techník
ia.

slosti s konverziami Rómov k Jehovovým svedkom a diskurzom o identite vystu-
edia jedna zaujímavá súvislosť. Totiž, rovnako ako sú Rómovia stigmatizovanou
akisto to platí aj o „jehovistoch“, či „salvišoch“¹⁵. S touto náboženskou skupinou
ája množstvo stereotypných predstáv a predsudkov. Je preto zaujímavé si tento
nať pri konverziách Rómov k svedkom Jehovovým. Dalo by sa predpokladať, že
Rómovia budú terčom dvojitej stigmatizácie, a v niektorých prípadoch to tak
šak na základe výskumu v danej lokalite sa tiež javí, že vo viacerých prípadoch
ri konvertovali k svedkom Jehovovým, postupom času začali byť u majority vní-
šní Rómovia“¹⁶. Na druhej strane, toto negatívne a stereotypné vnímanie Jeho-
ov je prítomné aj u Rómov. Napríklad, u majority ako aj u rómskeho obyvateľ-
ecnosti panuje stereotypné presvedčenie, že úspešnosť misie Jehovových svedkov
mi je založená na finančných daroch, alebo až na istých formách kupovania si

„...ľudia tu vo všeobecnosti hovoria, že prestúpil k jehovistom, a hovoria, že ten človek dostal
peniaze, lebo na ňom vidia, že ten človek, kúpi si auto, opraví si dom, chodí v kravate, necho-
dí po zábavách, nevidno ho, nebije sa. Ale to je proste z toho, že ten človek má určité hodnoty,
ktoré prijal za svoje a ten svoj život zmení, lebo keď napríklad predtým fajčil, tak teraz ne-
fajčí, [...] kto pil, tak odbúral ten alkohol, [...] kto bol agresívny, tak pracoval na sebaovláda-
ní [...] to nie je zo dňa na deň, ale tým, že pravidelne prijímali to učenie a niekto sa im sys-
tematicky venoval, navštevovali tú spoločnú komunitu, kde sa o tom hovorilo, tak oni
postupne zanechali ten predošlý rómsky alebo cigánsky spôsob života a sa pretvorili. Mnohí sa
dali na gazdovstvo, podnikanie [...] a chcú žiť sporiadaným spôsobom života [...], a to sa po-
tom odrazí aj na spôsobe ich bytia, že si môžu dovoliť aj automobil, postaviť dom, lebo im tie
peniaze neutekajú. Jehovovi svedkovia ich učia, ako tie peniaze ušetriť, alebo ako ich neminiť
nerozumným spôsobom.“¹⁷

Samozrejme, formy istej sociálnej výpomoci v rámci komunity veriacich Jehovových svedkov
existujú, podľa vypozerovaných mechanizmov však nejde primárne o misijnú stratégiu. Na
druhej strane vplyv týchto stereotypov môže zohrávať úlohu niektorých ľudí pri rozhodovaní
sa vstúpiť do tejto náboženskej spoločnosti. Stretol som sa s výpoveďami niekoľkých ľudí, kto-
rí uviedli svoju motiváciu stať sa členom tejto spoločnosti kvôli domnejšej materiálnej výpo-
moci. Je zaujímavé, že takýto ľudia svoju konverziu väčšinou nenaplnili a neprešli všetkými fá-
zami náboženskej konverzie¹⁸, podľa všetkého aj pre prísny systém hodnôt a pravidiel

sky dozorca zboru Jehovových svedkov na východnom Slovensku, zaznamenané v januári

om Slovensku je pre členov Náboženskej spoločnosti Jehovovi svedkovia zaužívané označenie
mi známy pôvod tohto označenia a ani presná etymológia, domnievam sa však, že toto ozna-
odené od anglického termínu spása – „salvation“, ktoré Jehovovi svedkovia často vo svojich
žívajú. Rovnako sa domnievam, že tento termín na východné Slovensko priniesli vracajúci sa
A, ktorí sa so Svedkami Jehovovými stretli v anglicky hovoriacich krajinách.

náboženskej konverzie Rómov k Jehovovým svedkom si však zasluhuje podrobnejší výskum,
meraný špeciálne na reflexiu rómskych Jehovových svedkov nerómskym obyvateľstvom. Viac
problematiky môže priniesť práve realizovaný výskumný projekt Ústavu etnológie SAV, pod-
sociálneho rozvoja v rámci Európskeho roka boja proti chudobe a sociálnemu vylúčeniu,
raný na výskum sociálnej inklúzie Rómov náboženskou cestou (SIRONA). Tento výskum
nie všetkých cirkví a náboženských spoločností, ktoré majú misiu v rómskych komunitách na
stredil sa hlavne na ich vplyv na sociálnu inklúziu Rómov (Podolinská – Hrustič, 2010).

17 F.H., nerómsky dozorca zboru Jehovových svedkov na východnom Slovensku, január 2008.

18 Napríklad Rambo a Farhadian definujú pri náboženskej konverzii niekoľko etáp, z ktorých na začiatku
náboženskej zmeny stojí vždy individuálny a spoločenský kontext, akési podhubie, či individuálny a spoloč-
enský substrát vhodný na náboženskú zmenu. Druhou etapou pri náboženskej konverzii je individuálna krí-
za, ktorá je spôsobená rozličnými faktormi, každopádne je jednotliviec konfrontovaný s procesmi, ktoré
u neho vyvolajú určitú krízu. Z tejto krízy vychádza tretia etapa alebo úroveň náboženskej zmeny, a tou je
hľadanie riešenia a východiska z tohto stavu, v prípade náboženskej konverzie ide o hľadanie východiska
prostredníctvom viery a náboženstva. Štvrtým predpokladom alebo etapou tejto náboženskej zmeny, je stret-
nutie alebo prvotný kontakt s niekým, kto ponúka východisko, kto ponúka náboženskú pravdu a riešenie si-
tuácie. Piatou fázou náboženskej konverzie je podľa Ramba a Farhadiana interakcia s nositeľmi tohto vý-
chodiska, vzájomné spoznávanie postojov a hodnôt. Šiestou etapou je osobné odhodlanie alebo presvedčenie
o správnosti tohto náboženského východiska a siedmou, záverečnou etapou, ktorou sa podľa Ramba a Far-
hadiana dovršuje náboženská konverzia, sú dôsledky, ktoré pramenia z tejto konverzie, väčšinou odzrkadle-
né v zmene rebríčka hodnôt, v zmene správania, v zmene sociálnych kontaktov a spôsobu života. Jednotlivec,
ktorý podstupuje proces náboženskej konverzie, tak nemôže byť vyňatý zo siete vzťahov, procesov a ideoló-
gií, ktoré sú základnou matricou pre náboženskú zmenu a tvoria etapovitý proces charakteristický postup-
ným vývojom od sociálneho a individuálneho kontextu, krízy, hľadania, stretnutia, pretrvávania interakcie,
rozhodnutia a odhodlania, a napokon následných dôsledkov konverzie (Rambo a Farhadian, 1999: 23).

správania v spoločnosti Jehovových svedkov. U Jehovových svedkov je značné množstvo Rómov, ktorí po čase opustili rady tejto cirkvi a konvertovali napríklad k lemnickým a charizmatikým hnutiam¹⁹, alebo zostali konfesionálne indiferentní. Tak tiež je zaujímavé, že napríklad pri mladšej generácii rómских svedkov Jehovových, ktorí boli vychováni už v tejto viere a do spoločnosti svedkov Jehovových tak boli socializovaní, v niektorých prípadoch majú ťažkosti s hľadáním si životných partnerov medzi ich vrstovníkmi, zvlášť vtedy, ak ich potenciálni partneri a vrstovníci nie sú svedkovia Jehovovi. Počas teréneho výskumu som sa stretol s viacerými mladými manželstvami pámi, z ktorých jeden z partnerov pochádzal z inej vzdialenej lokality na Slovensku, s ktorou daná rómьska komunita nemala prirodzené väzby a kontakty. Ukázalo sa, že tie páry sa zoznámili na veľkých oblastných a národných „zjazdoch“ svedkov Jehovových. Viacere rómьske rodiny mi potvrdili, že tieto zjazy nenaštevujú len striktné z náboženských dôvodov, ale tieto stretnutia zohrávajú dôležitú sociálnu úlohu zvlášť pre mladá generácie rómьských svedkov a slúžia ako vhodná príležitost nájsť si vhodných životných partnerov.

Jehovovi svedkovia a etnická identita Rómov

Na skutočnosť, že náboženská spoločnosť Jehovových svedkov striktné odmieta etnické a iné rozdiely medzi svojimi veriacimi, poukazujú mnohí sociológovia a religionisti. Štatistické údaje, sledujúce rozličné socio-demografické faktory Jehovových svedkov v rozpäti rokov 1972–1994 v USA, nasvedčujú o približne rovnomernom zastúpení etnických skupín v tejto spoločnosti (Stark – Iannaccone, 1997: 150). Bryan Wilson poukazuje na rôznorodú kompozíciu svedkov v Keni, ktorí vo svojich prejavoch striktné odsudzovali rasizmus a kmeňové spoločnosti, a tento transetnický postoj bol odzrkadlený aj v zástúpení rozličných kmeňov a etník u svedkov Jehovových (Wilson, 1974: 136). Dôrazom, kladeným na rovnosť, a verbálnym popieraním etnických rozdielov podľa sociálneho antropológa A. L. Epsteina Jehovovi svedkovia popierajú stigmujúcu sa s niektorými etnickými spoločenstvami. Ako uvádza slovanmi jedného z jeho informátorov, „v tejto viere nehovoríme, že tento človek je Ngoni a ten druhý je Bemba, my sme tu všetci jednoducho bratia a sestry“ (Epstein, 1986: 545). A tento posun vo vnímaní etnicity a stieranie rozdielov v procese „stávania sa bratmi a sestrami“ je v praktickej rovine doložený aj stieraním sociálnych rozdielov v procese osvo-

19 Pre viac príkladov pozri napríklad Podolinská (2003) a Hrustič (2009) a Kovač & Mann (2003).
konverziách Rómov v slovenskom kontexte pozri Podolinská (2009) a Kovač & Mann (2003).

jovania si literárnych, technických a rovnako aj účtovníckych zručností tých konvertitov, ktorí ich zo začiatku nemali. Ako hovorí, v celom tomto procese si konvertiti osvojujú pozitívnu seba-identifikáciu (Epstein, 1986: 546–547).
Takmer identické vnímanie stierania etnických rozdielov som zaznamenal aj v prípade rómьských Jehovových svedkov na východnom Slovensku. Vo väčšine konverzných naratívov konvertiti formulovali výtoky oceňujúce etnickú rovnosť aj v tej praktickej, nielen deklarovanej, rovine, v protiklade s ich pôvodným, zväčša katolíckym vierovyznaním:

„Ano, chodila som [do kostola]. Ale nepáčilo sa mi. Lebo raz som išla do cirkvi, a som počula, že ma obovdávajú, tak som to nechala a viackrát som nešla.“
— *A vás obovdávajú?*
„Ano.“
— *A kvôli čomu?*
„No, že aj Cigánka chodi do cirkvi. No, keď tak? Tak nemusí chodiť! Rozmyslala som. Ja som nič nehovorila, lebo bovorila som, že nerada by som dákoho obovdávala, lebo sa to učím, že nesmiem to obovdarať. A potom už baby na mňa, Com do cirkvi nejdeš? Ja som povedala svoje. Preto ma do cirkvi, keď takaj obovdarate?“²⁰

Rovnaky postoj stierania etnických rozdielov²¹ medzi rómьskými Jehovovými svedkami a nerómьskými Jehovovými svedkami ako deväťnásťročná žena, ktorá konvertovala ako členov spoločnosti. Vyše osemdesiatročná žena, ktorá konvertovala ako členka spoločnosti. Na moju otázku, či rómьski Svedkovia vnímajú náboženstvo a vieru inak ako nerómьski, striktné odvetila: „Neprevada. Kto veri tomu učeniu, že už či je Róm alebo taký (nerómьsky veriaci), to je rovnako, niet rozdielu! Či to je černoš, Róm, Kús, to niet rozdielu. U Božej organizácie niet rozdielu, Bob hladi na srdce, nie na kožu!“²³

20 R. D., rómьska členka zboru Jehovových svedkov na východnom Slovensku, 54 rokov, júl 2004.
21 O vplyve konverzie k lemnickým a charizmatickým hnutiam na vnímanie etnickej identity Rómov pozri napríklad Hrustičová, 2010.
22 Svedkovia Jehovovi na Slovensku začali pôsobiť už v období medzi dvoma svetovými vojnami. Počas druhej svetovej vojny boli prenasledovaní nacistami, s časťami perzekúciami a prenasledovaním sa stretávali aj v socialistickom Československu. Z interných archívov náboženskej spoločnosti svedkov Jehovových je zrejme, že prví Rómovia k tejto náboženskej spoločnosti konvertovali už v päťdesiatych a šesťdesiatych rokoch 20. storočia v okolí Kežmarku a Lipťovského Mikušá (Greškova, 2009, s. 198).
23 A. L., nerómьska členka zboru Jehovových svedkov na východnom Slovensku, 82 rokov, január 2008.